

Δ.Π.Μ.Σ. Πολεοδομία - Χωροταξία

Έμφυλες
Πολιτισμικές
Προσεγγίσεις
του Αστικού Χώρου

διδασκτική ομάδα:
Ντίνα Βαΐου
Ρούλη Λυκογιάννη

εργασία της
Εύας Καραγκιοζίδου
με αφορμή το ντοκιμαντέρ
“Whore’s Glory”

Ιούλιος 2013

Έμφυλες Πολιτισμικές Προσεγγίσεις του Αστικού Χώρου

Η τιμή της πόρνης

Οι πόλεις όπως και τα όνειρα είναι φτιαγμένες από επιθυμίες και φόβους
(Ι. Καλβίνο)

«Η τιμή της πόρνης» (Whore's Glory, 2011) είναι ντοκιμαντέρ του σκηνοθέτη Michael Glawogger (Μάικλ Γκλάβογκερ) και αποτελεί το τρίτο και τελευταίο μέρος μιας τριλογίας – τα προηγούμενα δύο είναι το Megacities, 1998 και το Workingman's Death, 2005 – σχετικά με την ανθρώπινη ύπαρξη. Το ίδιο το ντοκιμαντέρ αποτελεί και πάλι ένα τρίπτυχο και αποτυπώνει, μέσα από το φακό του σκηνοθέτη, την κατάσταση σε τρεις διαφορετικούς οίκους ανοχής, σε τρεις χώρες με διαφορετικές κουλτούρες και θρησκείες: Στο Fish Tank στην Μπανγκοκ, στην Ταϊλάνδη, στην Πόλη της Χαράς (City of Joy) στη Φερντιντπούρ, στο Μπαγκλαντές, και στην La Zona, στη Ρεϊνόζα, στο Μεξικό.

1. | Τα πορνεία_

Το πορνείο_γυάλα_

Η Ταϊλάνδη έχει το μεγαλύτερο μερίδιο πορνείας στη Νοτιοανατολική Ασία. Η περιοχή που συγκεντρώνονται τα πορνεία στη Μπανγκόκ λέγεται Patrong και είναι στο κέντρο της πόλης. Παρόλαυτα ο βασιλιάς της Ταϊλάνδης δεν αναγνωρίζει την ύπαρξη πορνείας στη χώρα. Είναι παράνομη, είναι εκτός νόμου. Στην πραγματικότητα όλη αυτή η βιομηχανία λειτουργεί ως κάτι άλλο (από υπηρεσίας μασάζ, μπαρ κοκ). Είναι χώροι φροντισμένοι, γκλάμουρους, με πολύχρωμα φώτα. Το Fish Tank στην Μπανγκοκ είναι ομοίως ένας χώρος διαμορφωμένος κατά τα δυτικά πρότυπα, καθαρός, επαγγελματικός. Συνεργείο αποτελούμενο από κομμωτές και αισθητικούς ετοιμάζουν τα κορίτσια για τη δουλειά. Τελειώνουν τις ετοιμασίες, φορούν κονκάρδες με νούμερο, μπλε ή κόκκινες, που συνιστούν διαφορετική ποιοτική κατηγορία, και περνούν πίσω από την βιτρίνα, έτοιμες προς επιλογή. Προς επιλογή και κατανάλωση, καλύτερα, αφού το όλο στήσιμο (το νούμερο, οι διαφορετικές ποιοτικές κατηγορίες, η βιτρίνα, το παζάρεμα της τελικής τιμής) έχει τη λογική έκθεσης προϊόντων, αντικειμένων προς πώληση. Ο υπεύθυνος για την υποδοχή, κάτι σαν μετρ, προτείνει κορίτσια στους πελάτες ανάλογα με τις επιθυμίες τους. Τα κορίτσια πίσω από το γυαλί, μετά βίας διακρίνουν έξω. Δεν βλέπουν, δεν επιλέγουν, δεν έχουν τη δυνατότητα να απορρίψουν, μόνο βλέπονται, επιλέγονται, αποδέχονται. «Να βγουν έξω το 210, το 243, το...» ακούγεται από το μικρόφωνο. Σε ένα νούμερο συμπυκνώνονται επιθυμίες και φαντασιώσεις από την μία πλευρά και αγωνία για επιβίωση από την άλλη: η επιτομή ενός καταναλωτικά προσανατολισμένου πολιτισμού.

Το πορνείο_φυλακή_

*Oh! why was I born with a different face?
why was I not born like the rest of my race?*
(W. Blake)

Η «πόλη της χαράς», στη Φεριντπούρ (Faridpur), μοιάζει να είναι περισσότερο φυλακή. Ως κτισμένος χώρος, μια πολυώροφη δομή, με όλους αυτούς τους στενούς, σκοτεινούς, δαιδαλώδεις, διαδρόμους, δίχως τέλος, με τα δωμάτια – κελιά, όπου τα εργαζόμενα κορίτσια τα μοιράζονται ανά δύο, με την επιτηρούμενη είσοδο – έξοδο, με τα συρματοπλέγματα στα ανοίγματα, με το ηλεκτρικό που κατεβαίνει ορισμένη ώρα το βράδυ. Αλλά και ως βιωμένος χώρος: Τα κορίτσια έδω έρχονται ή καταλήγουν, είτε γιατί τις πούλησαν οι γονείς τους για κάποια χρόνια, είτε γιατί εδώ γεννήθηκαν και συνεχίζουν την εργασία της μητέρας τους, είτε γιατί είχαν σεξουαλική επαφή εκτός γάμου. Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι να θεωρούνται κατώτερης κάστας, παρίες. Όποια και αν είναι η ιστορία τους, είναι από κάθε άποψη εκτοπισμένες από την υπόλοιπη κοινωνία και αποκλεισμένες από τον αστικό ιστό. Ο μόνος τόπος που υπάρχει για αυτές, ο μόνος τόπος που μπορούν να σταθούν, είναι τα δωμάτια αυτά, στην «πόλη» αυτή. Και για αυτό το λόγο δεν μπορούν να φύγουν. «Πού αλλού μπορώ να πάω; Δεν έχω πουθενά να πάω». Ως *παγιδευμένες και γεννημένες να πεθαίνουν εκεί*, περιγράφει την κατάσταση τους ο σκηνοθέτης¹.

Και ίσως να μην είναι μακριά από αυτό που ο Αγκάμπεν ορίζει ως *γυμνή ζωή*, ζωή που είναι εκτεθειμένη στο θάνατο, εγκλωβισμένη στο καθεστώς της κυριαρχίας, η ζωή της οποίας ο αποκλεισμός επιβεβαιώνει και ισχυροποιεί τον Νόμο.² Έξω από την «πολή της χαράς», υπάρχει μόνο ο δρόμος. *Μια γυναίκα χρειάζεται να έχει λεφτά και ένα δωμάτιο για τον εαυτό της*, λοιπόν, ανεξάρτητα από το αν θα γράψει μυθιστόρημα, μοιάζει να λένε τα κορίτσια από την Φεριντπούρ, διασκευάζοντας τα λόγια της Β. Γουλφ³.

Η Ελένη Βαρίκα λέει σχετικά : «Για τις γυναίκες, το εκτός που χαρακτηρίζει τη θέση του παρία σημαίνει πολύ περισσότερο από μια αντικειμενική κατάσταση νομικού αποκλεισμού. Είναι ταυτόχρονα αδυναμία πλήρους ένταξης τους στην κοινότητα (θρησκευτική, εθνική, φυλετική, ή κοινωνική) στην οποία ανήκουν. Αδυναμία που συνδέεται με τις υποκειμενικές αντιλήψεις και πρακτικές που χαρακτηρίζουν όλες τις κοινωνικές ομάδες, με τις «θρησκευτικές και άλλου είδους προκαταλήψεις, που μετατρέπουν τη διαφορά του παρία σε ριζική και περιφρονημένη ετερότητα».⁴

Επιβεβαίωση στο παραπάνω, αποτελεί η ομολογία μιας μάνταμ που δουλεύει 20 χρόνια σε πορνεία: «Έξω από εδώ μας σιχένονται. Αλλά εδώ αγαπούν εμάς και τα σώματα μας».

Το πορνείο _ ζώνη_

Τέσσερα οικοδομικά τετράγωνα απαρτίζουν το σύνολο της Ζώνης, (La Zona). Η Ζώνη βρίσκεται λίγα μόλις μέτρα μακριά από τα σύνορα Μεξικού - Τέξας, κοντά στην ανατολική

¹ http://www.huffingtonpost.com/kisa-lala/interview-whoring-and-hus_b_1465709.html

² Αθηνά Αθανασίου, *Ζωή στο όριο*, ΕΚΚΡΕΜΕΣ 2007, σελ 10

³ Virginia Woolf, *A room of one's own*

⁴ [file:///localhost/C:/Users/Notebook/AppData/Local/Temp/Rar\\$EXa0.481/chapter1.html](file:///localhost/C:/Users/Notebook/AppData/Local/Temp/Rar$EXa0.481/chapter1.html)

⁴ Ελένη Βαρίκα, *Με διαφορετικό πρόσωπο*, Κατάρτι 2000, σελ 96

ακτή. Το ίδιο το όνομα όσο και η χωροθέτηση της, κάνει αμέσως αισθητό τον αποκλεισμένο/αποκλειστικό και οριακό χαρακτήρα που έχει. Εναλλακτικά, τέτοιου τύπου τόποι αποκαλούνται και ως «πόλεις των αγορών» (boystown), αρκετά σημειολογικό όσον αφορά στο τίνας το δικαίωμα αναγνωρίζεται, ποιός δίνει ταυτότητα και στίγμα στο χώρο, σε ποιόν αναφέρεται, στον χρήστη περαστικό ή στην κάτοικο εκδιδόμενη.

Χωρικά τέτοιοι τόποι είναι πάντα εκτός του τακτοποιημένου αστικού κέντρου, στις παρυφές του αστικού ιστού ή ακόμα, βάσει νομοθεσίας, σε συγκεκριμένες αποστάσεις απο σχολεία και εκκλησίες, ή σε ειδικές ζώνες, σε αγορές του σεξ (sex markets). Ως τόπος που εξαιρείται λοιπόν, ως τόπος που η ισχύς του Νόμου βρίσκεται επί και περί των ορίων, και συνήθως με την παρουσία της κρατικής αστυνομίας, κοντά στις εισόδους και εξόδους τέτοιων τόπων, να καταδεικνύει που αρχίζει και που τελειώνει η έννομη τάξη πραγμάτων. «Υπάρχει ενέργεια στις παρυφές και στις αδόμητες περιοχές της κοινωνίας» λέει χαρακτηριστικά η Douglas.⁵ Η περίπτωση της Ζώνης, βέβαια, είναι ό,τι πιο οριακό, είναι στα σύνορα, σε μια κατεχοχήν γκρίζα περιοχή.

Το ενδιαφέρον με το τρίπτυχο του Γκλάβογκερ είναι ότι οι θέσεις Παράδεισος – Γη – Κόλαση δεν είναι σταθερά προσδιορισμένες, όπως στο τρίπτυχο του Μπος. Αν σε ένα δυτικό κοινό η περίπτωση της Μπανγκοκ φάνηκε κάπως υποφερτή και πολιτισμένη, οι γυναίκες της Ζώνης όταν είδαν το ντοκιμαντέρ δεν σκέφτηκαν το ίδιο. "Ευχαριστούμε τον Θεό που ζούμε στο Μεξικό, γιατί το δικό μας είδος πορνείας έχει καρδιά. Δε θα μπορούσαμε να καθόμαστε πίσω από ένα γυάλινο κλουβί ή να μας πουλούσαν οι ίδιες μας οι μάνες. Εδώ έχουμε ελεύθερη θέληση".⁶

Στο δυτικό κόσμο, οι συνθήκες που επικρατούν έχουν εν πολλοίς την ίδια φιλοσοφία εκτοπισμού. Οι Hubbard και Cameron επισημαίνουν πως το ξερίζωμα ή βίαια μετατόπιση των αγορών του σεξ, με πολεοδομικούς όρους, έχει να κάνει περισσότερο με μια διαδικασία κάθαρσης της ασθένειας από το κοινωνικό σώμα της κοινότητας παρά με μία ορθολογική αναπτυξιακή πολιτική.⁷ Ως πολιτική επιλογή θέλει να διαφυλάξει την κοινωνική συνοχή, και να επανεφεύρει μια ρητορική για ασφαλή κέντρα πόλεων, με ένα μεσοαστικό, προσανατολισμένο προς την οικογένεια, καταναλωτισμό.⁸

Συνοψίζοντας, τα πορνεία είναι φύση και θέση εκ-τοπισμένοι τόποι, για μια σειρά λόγων που, στο ντοκιμαντέρ, αλληλοδιασταυρώνονται. Στην Ταϊλάνδη η επίσημη εξουσία, δεν αναγνωρίζει καν νομικά την πορνεία. Είναι κάτι που αποκλείεται από την αρχή και αντί αυτού λειτουργεί μεταμφιεσμένα ως κάτι άλλο. Στο Μπαγκλαντες, τα πορνεία επιτελούν αυτό που η επίσημη εξουσία έχει αποκλείσει και τιμωρεί σε κάθε αντίθετη περίπτωση, δηλαδή το σεξ εκτός γάμου. Τέλος, στο Μεξικό, η θέση του είναι τέτοια εξ'αρχής, χωροθετείται σχεδόν εκτός τόπου, στα σύνορα. Και στις τρεις περιπτώσεις το πορνείο είναι εκτός. Εκτός κάτι άλλου που λογίζεται ως σύστημα.

⁵ Αθηνά Αθανασίου, *Ζωή στο όριο*, ΕΚΚΡΕΜΕΣ 2007, σελ 118

⁶ <http://www.motherjones.com/photoessays/2012/07/ghettos-desire/reynosa>

⁷ Samuel Cameron, *Space, Risk and Opportunity: The Evolution of Paid Sex Markets*, Urban Studies, Vol. 41, No. 9, 1643–1657, August 2004, p. 1651

⁸ Phil Hubbard, *Cleansing the Metropolis: Sex Work and the Politics of Zero Tolerance*, Urban Studies, Vol. 41, No. 9, 1687–1702, August 2004, p. 1688-1689

2. | Η καθημερινότητα_

Οι σχέσεις αναμεταξύ_

Fish Tank

Ο λόγος των κοριτσιών, που βρίσκονται εδώ, πατάει στη βάση των αναγκών, είναι συνειδητός και ξεκάθαρος. Επιζητούν την οικονομική ανεξαρτησία, ένα σπίτι να ζουν μόνες, να ξεφύγουν από την οικογένεια τους και από ένα ασφυκτικό περιβάλλον που δεν παρέχει καμμία ιδιωτικότητα. «Εδώ τουλάχιστον δεν είναι βαρετά, μιλάς με κόσμο», «άλλωστε δεν είναι παρά μία δουλειά». Είναι ελεύθερες επαγγελματίες, χτυπούν κάρτα μπαίνοντας, κρατούν το 90% των εσόδων τους, καθώς η πορνεία δεν είναι αγνωρισμένη από το κράτος, δεν πληρώνουν φόρους και θεωρητικά έχουν χρόνο για μια δεύτερη δουλειά.

Έξω από την βιτρίνα του Fish Tank, έχει ενδιαφέρον πώς ένας πελάτης αναπαράγει στερεότυπα για τους ρόλους των φύλλων, και την επιτελεσματικότητά τους: «Ερχόμαστε εδώ για να αγοράσουμε λίγη ευτυχία. Δεν υπάρχει σύγκριση ανάμεσα στα κορίτσια και τη σύζυγό μου. Η σύζυγος είναι σύντροφος για μια ζωή, στα καλά και στα κακά». Και με ένα επιδέξιο αντιγύρισμα της βιτρίνας και για το ποιός εκτίθεται στο γυαλί, συμπληρώνει την δική του οπτική: «εμείς οι άντρες είμαστε τα εμπορεύματα εδώ. Δίνουμε λεφτά και κερδίζουμε πρόσβαση στο σώμα τους για λίγη ώρα». Αυτό σε πρώτο ακουσμα είναι προκλητικό, αλλά υπάρχει ένα λεπτό σημείο ανάδρασης, όπου η πάροχος ευχαρίστησης και συντροφικότητας γίνεται καταναλώτρια. Αργότερα, μετά τη δουλειά τους, κάποια κορίτσια πηγαίνουν σε μπαρ με αγόρια επαγγελματίες – συνοδούς. Τα αγόρια, σαν από καρμπόν, ακολουθούν την ίδια διαδικασία που περιγράφηκε για το Fish Tank. Ετοιμάζουν το χτένισμα και την εμφάνιση τους, αναπαράγοντας ένα πανομοιότυπο πρότυπο ομορφιάς και θελκτικότητας και «αγοράζονται» από τα κορίτσια που ήταν πριν από λίγο πίσω από την βιτρίνα. Στο δρόμο προς την χειραφέτηση, η ζωή μπορεί να μπει σε λούπες αναζήτησης της εξουσίας. Και ο Φουκώ σημειώνει: «Δημιουργώντας το σεξ ως φανταστικό στοιχείο, το σύστημα της σεξουαλικότητας υποκίνησε μια από τις πιο ουσιώδεις εσωτερικές αρχές λειτουργίας του: την επιθυμία του σεξ – επιθυμία να το έχεις, επιθυμία να αποκτήσεις πρόσβαση σε αυτό, να το ανακαλύψεις, να το ελευθερώσεις, να το αρθρώσεις ως λόγο, να το διατυπώσεις ως αλήθεια. Συγκρότησε το ίδιο το σεξ ως επιθυμητό. Και αυτή ακριβώς η επιθυμητότητα του σεξ προσδένει ο καθένας από εμάς στην εντολή να το γνωρίσουμε, να αποκαλύψουμε τον νόμο του και την εξουσία του. Αυτή ακριβώς η επιθυμητότητα μας κάνει να πιστεύουμε ότι επιβεβαιώνουμε εναντίον κάθε εξουσίας τα δικαιώματα του δικού μας σεξ...»⁹

Η πόλη της χαράς

«Πες μου το όνομα μου.. Πέστο μου».

«Ίσως να μην έχεις όνομα». _ 44:29

Στην «πόλη» αυτή και σε «πόλεις» σαν κι αυτή, ζουν περίπου 600 με 800 γυναίκες. Είναι ένα γυναικοκρατούμενο γκέτο. Συνυπάρχουν διάφοροι ρόλοι, κάθετα διαμοιρασμένοι: αυτές που περιφρουρούν τον χώρο με ξύλινα ραβδιά, τα εκδιδόμενα κορίτσια, οι πατρόνες

⁹ Michel Foucault, *Ιστορία της σεξουαλικότητας*, τόμος Ι. *Η θούληση για γνώση*, Πλεθρον 2011, σελ 185

που έχουν στη δούλεψη τους τα κορίτσια. Κάθε εκδιδόμενη χρειάζεται να έχει 4-5 πελάτες την ημέρα για να θεωρείται συμφέρουσα η παραμονή της εκεί. Οι γυναίκες πατρόνες κρατούν όλα τα χρήματα από τους πελάτες των κοριτσιών. Συνήθως η αρχική συμφωνία έχει ως εξής: Δουλεύουν για κάποια χρόνια - τόσα ώστε να θεωρηθεί επικερδής η αγορά τους - χωρίς να πληρώνονται καθόλου, και απλά τους παρέχεται δωμάτιο και φαγητό. Ο ανταγωνισμός είναι μεγάλος, τα κορίτσια μαλώνουν για πελάτη αναμέταξυ τους, άλλοτε σοβαρά, άλλοτε με μορφή παιχνιδιού, κυνηγητού.

Αυτό οδηγεί συχνά στη σύναψη προσωπικών σχέσεων ανάμεσα στους πελάτες και στα κορίτσια. Ένας άντρας στην αγορά εκφράζεται με ερωτικό λόγο για την κοπέλα που επισκέπτεται: «Τα πάντα είναι όμορφα πάνω της, τα χέρια, τα χείλη, τα μάτια, τα φρύδια. Είναι καλό κορίτσι επίσης. Κάποιες φορές μαλώνουμε, και τότε μόνο πάω σε άλλα κορίτσια, αλλά με βρίσκει, και μου λέει να πάω μαζί της, και εγώ πηγαίνω γιατί την αγαπώ». Οι άντρες επισκέπτονται την Πόλη της Χαράς τακτικά, ίσως και δυο φορές την ημέρα, προσέχουν το ντύσιμο τους, βάζουν το καλό τους σάρι. Η πράξη της επίσκεψης ανάγεται σε σοβαρή διαδικασία, δικαιολογημένα, αν ληφθούν υπόψιν οι περιορισμοί που θέτει ο νόμος, π.χ. το σεξ εκτός γάμου αλλά ακόμα και το πιάσιμο χεριού σε δημόσιο χώρο απαγορεύονται ρητά.

Εδώ ο δημόσιος χώρος ταυτίζεται ξεκάθαρα με το φύλο. Είναι αντρική επικράτεια, ανήκει στους άντρες. Δεν υπονοείται, είναι σαφές. Οι πελάτες δηλώνουν κατηγορηματικά πως είναι καλό που υπάρχουν τέτοια μέρη όπως η Πόλη της Χαράς. Εάν δεν υπήρχαν τέτοιες πόλεις, οι γυναίκες δεν θα μπορούσαν να κυκλοφορήσουν στο δρόμο. Θα έπρεπε να κρύβονται.

Οι madams πέρα από εισπρακτικό ρόλο, έχουν και αυτόν του προστάτη. Φτιάχνουν τα κορίτσια, με κατάλληλα ρούχα και μαλλιά, και τους μαθαίνουν μια σειρά από συμπεριφορές, αναπαράγοντας αναγκαστικά στερεοτυπικές γνώσεις και θρησκευτικές απαγορεύσεις: πώς πραγματώνεται η σεξουαλική επαφή, ποιά κινησιολογία οδηγεί στην επιτυχή ολοκλήρωση, τί περιλαμβάνει και τί όχι ο ρόλος της ερωτικής συντρόφου. Σε κοινωνίες που κυριαρχεί θρησκευτικός φανατισμός και απαγόρευση, η Κωστούλα Μάκη σημειώνει πως η πορνογραφία κυρίως αλλά και η πορνεία είναι βασικά εργαλεία σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Ανακυκλώνουν μονολιθική σεξουαλική συμπεριφορά, αναπαράγουν άνισες σχέσεις εξουσίας των δύο φύλων και προωθούν τις ίδιες στερεοτυπικές αφηγήσεις για τις καθημερινές συμπεριφορές σε ετεροφυλικές πάντα σχέσεις¹⁰.

και η θρησκεία_

«Απελευθέρωσε με από την σκλαβιά και τον εγωισμό μου.

Βοήθησε με.

Αφήνω τον εαυτό μου στα χέρια σου»_ 1:19:28

Η πορνεία, όσο κι αν στην κυρίαρχη αντίληψη αποτελεί ξένο σώμα για την κοινωνία και απειλή για την κοινωνική συνοχή, τελεί υπό καθολικά συστήματα, όπως αυτό της θρησκείας και μέσω αυτής αναπαράγει μια σειρά κυρίαρχων ζητημάτων με κοινές ανησυχίες, ευχές, επιθυμίες, φόβους.

¹⁰ <http://www.lasttapes.gr/old/item/47-πορνογραφια-και-φεμινισμος-η-κατασκευαζοντας-κοινωνικα-τη-σεξουαλικότητα.html>

Το στοιχείο της θρησκείας είναι έντονα ενταγμένο στην καθημερινή ζωή των γυναικών και στις τρεις περιπτώσεις. Στην Ταϊλάνδη, πριν χτυπήσουν κάρτα για δουλειά, προσεύχονται σε έναν μικρό υπαίθριο βουδιστικό ναό, για να έχουν πολλούς πελάτες. Σε προσωπικό επίπεδο μια κοπέλα λέει «προσευχήθηκα πολύ για να γίνω πλούσια και επιτυχημένη». Στα δωμάτια του Μπαγκλαντες η κάθαρση μετά την επίσκεψη του πελάτη γίνεται με μια χάρτινη δάδα, την οποία περνούν πάνω από το κρεβάτι, στα ανοίγματα, πόρτα και παράθυρο, στα πόδια και τα χέρια τους. Η μουσουλμανική θρησκεία απαγορεύει το πιο μιαιρό των μιαιρών, το στοματικό έρωτα, μια πράξη η οποία είναι τόσο εξοβελιστέα ώστε να μην υπάρχει καν λέξη στο λεξιλόγιο τους (αλλά λέγεται παραφραστικά: «κάνοντας το παγωτό»). Τέλος, στη Ζώνη, η αγία των γυναικών είναι η Santisima Muerte. Η Αγία του Θανάτου έχει τη φιγούρα ενός γυναικείου σκελετού, είναι εξαιρετικά διαδεδομένη στις κατώτερες λαϊκές τάξεις και στους περιθωριακούς, αλλά μη-αναγνωρισμένη από την επίσημη Καθολική Εκκλησία, η οποία μάλιστα καταδικάζει την λατρεία της. Η σκελετωμένη Κυρία, η Κυρία των σκιών, βοηθάει τις γυναίκες να έχουν καλό θάνατο, τις προστατεύει από την μαύρη μαγεία και τα ξόρκια. Εκ-τοπισμένα σώματα, λοιπόν, που λατρεύουν μια εκ-τοπισμένη θεότητα – προστάτιδα, και σε αυτήν εναποθέτουν τη σωτηρία της ψυχής.

3. | το σώμα_

Πές' του: «πουλάω το σώμα μου, αλλά όχι την ψυχή μου»_ 1:00:10

Στο επάγγελμα της πόρνης μπορούμε να κάνουμε την εξής βασική παραδοχή: ότι το μέσο παραγωγής και η εργατική δύναμη ταυτίζονται, είναι το σώμα. Η Σπίβακ χαρακτηριστικά αποκαλεί την εκδιδόμενη γυναίκα ως *γυναίκα σκλάβου του ημερομισθίου, σώμα με προορισμό τη μέγιστη εκμετάλλευση*. Από το σώμα ως προϊόν μέσα στο γυάλινο κλουβί της Μπανγκοκ, ως το συνοριακό σώμα της Ρεϊνόζα, αποτελεί ερώτημα κατά πόσο τα σώματα αυτά αποτελούν πεδίο επιβολής κυριαρχίας. Επιπλέον, αν από τη μία το σώμα δημιουργεί χώρο, όπως επισημαίνεται στη σχετική βιβλιογραφία, κι αν από την άλλη, το σώμα μιας πόρνης τίθεται προς πώληση, όπως επισημαίνει η πραγματικότητα, τότε ποιός είναι ο προσωπικός χώρος αυτής της γυναίκας; Στη συνέχεια, παρατίθεται ειδικά, μια πτυχή σε σχέση με το σώμα, για την περίπτωση της Φεριντπούρ.

σώμα που υπόκειται_ με κίνδυνο να υποκύψει

Στο Μπαγκλαντές βάσει νόμου τα εκδιδόμενα κορίτσια πρέπει να είναι πάνω από 18 χρονών. Από το 2010 υπάρχουν δημοσιεύματα στον παγκόσμιο τύπο που λένε πως οι εκδιδόμενες στο Μπαγκλαντές παίρνουν στεροειδή¹¹. Οι madams τους δίνουν Oradexon, ένα φάρμακο που έχει σχεδιαστεί για τις αγελάδες έτσι ώστε να γίνονται παχύτερες. Με αυτό το φάρμακο τα κορίτσια παίρνουν βάρος, αποκτούν μεγάλο στήθος, φαρδείς μηρούς, και μοιάζουν μεγαλύτερες. Αυτό εξυπηρετεί δύο συνθήκες. Το παραδοσιακό πρότυπο ομορφιάς τις θέλει παχουλές ως ένδειξη υγείας και καλοζωίας, άρα κατοχυρώνει την πελατεία. Ας σημειωθεί πως οι ηλικίες των εργαζόμενων κοριτσιών ξεκινούν από 12-13, άρα το γεγονός ότι μοιάζουν μεγαλύτερες κάνει απίθανη την περίπτωση ελέγχου από την

¹¹ <http://www.guardian.co.uk/society/2010/apr/05/sex-workers-bangladesh-steroid>

αστυνομία. Οι συνέπειες του φαρμάκου, πέρα από τον εμφανή τερατογεννή βιασμό του σώματος, μπορεί να είναι και θανατηφόρες. Επιπλέον το φάρμακο δημιουργεί εξάρτηση, με κοιλιακούς πόνους σε περίπτωση απότομης διακοπής, και συνήθως δεν υπάρχει πληροφόρηση για το τί προκαλεί.

Η κατάσταση τούτη είναι αρκετά όμοια με την περίπτωση των ραδιούχων κοριτσιών, ένα αιώνα πριν. Στην Radium Luminous Material Company στο Νιου Τζέρσι, στην πρώτη εταιρεία που χρησιμοποιεί ραδιούχες βαφές, οι νεαρές ανειδίκευτες εργάτριες, πληρωμένες με το κομμάτι, για να επισπεύσουν την διαδικασία βαφής, έγλειφαν τα πινέλα έτσι ώστε να διευκολύνεται το πολλαπλό πέρασμα της μπογιάς. Αποτέλεσμα ήταν να καταπίνουν σημαντικές ποσότητες ραδίου. Η εταιρεία μάλιστα καθιέρωσε επίσημα την αυθόρμητη τεχνική των εργατριών. Στις αρχές της δεκαετίας του 1920 πολλές από τις γυναίκες αυτές είχαν σοβαρά προβλήματα υγείας, με αποτρόπαιες παραμορφώσεις σε γνάθο και πηγούνι, τα οποία και τις οδηγούν σε επώδυνο θάνατο.¹²

Προκύπτουν αρκετά κοινά στοιχεία λοιπόν σε σχέση με τα κορίτσια του Μπαγκλαντές: δουλειά με το κομμάτι, πλήρης έλεγχος των σωμάτων των εργατριών, το γυναικείο σώμα ως πεδίο πειραματισμού και επιβολής μιας κυρίαρχης αντίληψης ή νέας τεχνολογίας.

Εν τέλει - και πηγαίνοντας ξανά πίσω, προσπαθώντας να βλέπουμε την μεγαλύτερη εικόνα - η πόλη της χαράς είναι ένας τόπος φυλακής και άρα απόλυτου εκτοπισμού, γιατί δεν υφίσταται απολύτως κανένα διαχωρισμός του χώρου σε διαφορετικά επίπεδα, με ενδιάμεσα φίλτρα. Ο εξωτερικός χώρος (ο δημόσιος χώρος, δρόμος είναι απαγορευμένος), ο εργασιακός χώρος (που φυλάσσεται και δεν διαφέρει από τον προσωπικό χώρο που ζουν), ο προσωπικός χώρος (το δωμάτιο που μοιράζεται και ταυτίζεται με τον εργασιακό χώρο), ο αποκλειστικά προσωπικός χώρος (το σώμα που πωλείται και υπόκειται σε μεταλλάξεις μέσω φαρμάκων), είναι χώροι που δεν έχουν αναμεταξύ τους όρια, δεν ορίζουν διαφορετικές χωρικότητες, κατεδαφίζονται και συμπιέζονται σε ένα επίπεδο. Όταν μια μάνταμ προσπαθεί να διώξει ένα κορίτσι, είναι ενδεικτικό πως το κορίτσι με κάθε τρόπο αρνείται να φύγει. Δεν αποτελεί ευκαιρία να «ξεφύγει», παρακαλεί για να μείνει. Καθώς οι διαφορετικές ποιότητες του χώρου έχουν συγκολληθεί σε ένα αδιαίρετο μόρφωμα, η εντολή «να φύγει», ισοδυναμεί εν τέλει, με εντολή να εγκαταλείψει το ίδιο της το σώμα. Εκτοπισμένη από τη δυνατότητα να βιώσει διαφορετικές χωρικότητες, εξορισμένη σε μόνο μία, έχει φτάσει στο σημείο που δεν μπορεί να εκτοπιστεί περαιτέρω.

σώμα στο όριο_

Πελάτες της Ζώνης λένε on camera ότι έρχονται εδώ για να πράξουν ερωτικά αυτά που δεν τους επιτρέπουν τα κορίτσια και οι γυναίκες τους. Αντίστροφα μάλλον, οι γυναίκες της Ζώνης προσφέρουν αυτό που η κοινωνία απορρίπτει, που θεωρεί ταμπού, που διατηρεί αυτήν την αμφισημία γοητείας και απειλής, του μιαινού αλλά και επιθυμητού μαζί. Η ανθρωπολόγος Mary Douglas υποστηρίζει πως τα πράγματα δεν είναι εκ φύσεως μιαινά αλλά ορίζονται ως τέτοια όταν προκύπτουν εκεί που δεν ανήκουν, σύμφωνα με τις κυρίαρχες ταξινομήσεις. Γράφει πως όπου υπάρχει μίσημα υπάρχει και σύστημα και η ρυπαρότητα ορίζεται ως το μη-ταξινομήσιμο υποπροϊόν ενός εγκαθιδρυμένου συστήματος

¹² Μαρία Ρεντετζή, *Ραδιούχα κορίτσια στο Η παραγωγή του κοινωνικού σώματος*, Κατάρτι και Δίνη φεμινιστικό περιοδικό, Αθήνα 2005, σελ 86-113

τάξης και ταξινόμησης, γιατί απειλεί την πολιτισμικά επικυρωμένη ακεραιότητά του. Είναι μία «ύλη εκτός τόπου», μια ύλη με απειλητική ασάφεια. Στην περίπτωση αυτή, η Αθήνα Αθυνασίου δείχνει πως ο συμβολισμός της κοινωνίας – της μορφής και της δομής της, των ορίων, των παρυφών, των συνόρων και των περιθωρίων της – διατηρεί ειδική σχέση με το ανθρώπινο σώμα. Το σώμα παρέχει το βασικό μοντέλο όλων των κοινωνικών συμβολισμών του καθαρού και του μιαιρού. Τα σύνορα του σώματος γίνονται τα σύνορα του κοινωνικού και στα όρια του σώματος ελλοχεύει η ιδέα του επισφαλούς συνόρου. Έτσι λοιπόν αν κατανοήσουμε το ανθρώπινο σώμα ως μικρόγραφία της κοινωνίας, μπορούμε να αντιληφθούμε ποιές (οριακές) λειτουργίες του ανθρώπινου σώματος συνιστούν κίνδυνο και μιαιρότητα για την κοινωνία.¹³

Η Ζώνη είναι πραγμάτωση του ορίου. Είναι στην αιχμή αυτών που η κοινωνία επιτρέπει και αυτών που η κοινωνία απορρίπτει. Πρόκειται για έναν οριακό τόπο, στα όρια μιας συνοριακής πόλης, που κατοικείται από σώματα – ταμπού για την κοινωνία. Ψηλές κάλτσες, κοντές φούστες, τεράστια τακούνια είναι η φορεσιά του σεξουαλικού, αυτό που κοινωνικά κατασκευάζεται ως τέτοιο. Αναπαράγεται με ευκολία και ταχύτητα στις συνειδήσεις και φτιάχνει κόσμους φαντασιακούς αλλά νομίζω ότι στην πράξη καταρρίπτεται από τις γυναίκες της Ζώνης.

Γιατί τα σώματα των γυναικών δεν είναι πανομοιότυπα έτσι ώστε να χωράνε σε ένα πρότυπο. Δεν είναι ιλουστρασιόν. Είναι σώματα που έχουν μπει σε μια σκληρή γραμμή παραγωγής, τυποποιημένη και με το κομμάτι, (όπου η αλλαγή στάσης κοστίζει τόσο, η συνολική διάρκεια είναι τόση, κοκ) αλλά τα ίδια τα σώματα δεν είναι τυποποιημένα. Αναπόφευκτα στη διαδικασία αυτή το σώμα δείχνει τα όρια του. Φανερώνει διαφορετικές ποιότητες. Μπορεί να είναι γερασμένο, λυπημένο, εξαρτημένο, μπορεί ακόμα το σώμα να μην μπορεί να κρατηθεί μέσα στο ίδιο του το σώμα, γιατί έχει γίνει πια κραυγή.

Το πόσο σημαντικό ρόλο έχουν τα σώματα, το θυμίζει ξανά ο Φουκώ, ο οποίος λέει πως έναντι στο σύστημα της σεξουαλικότητας που εδραιώνεται - και που συγχρόνως είναι ένας βασικός τρόπος για την εξάπλωση και επιβολή του μηχανισμού εξουσίας - σημείο στήριξης για αντεπίθεση δεν πρέπει να είναι το σεξ-επιθυμία, αλλά τα σώματα, οι γνώσεις και οι ηδονές, με την πολλαπλότητά τους και τη δυνατότητα τους να αντιστέκονται.¹⁴

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η παραπάνω στρατηγική αντίστασης, στην περίπτωση των εκτοπισμένων σωμάτων, σε εκτοπισμένους τόπους, δεν προσφέρεται ούτε καν ως επιλογή. Η απόγνωση στη μη ύπαρξη επιλογής αποτυπώνεται στα λόγια ενός δεκατριάχρονου κοριτσιού από την Πόλη της Χαράς:

«Υπάρχει κάτι ακόμα που θέλω να πω. Εμείς οι γυναίκες είμαστε πραγματικά πολύ δυστυχισμένα πλάσματα. Είναι πολύ σκληρό να επιβιώσεις ως γυναίκα. Γιατί οι γυναίκες πρέπει να υποφέρουν τόσο πολύ; Δεν υπάρχει κάποιο άλλο μονοπάτι για εμας; Υπάρχει καθόλου κάποιο μονοπάτι; Ποιός πραγματικά μπορεί να απαντήσει σε αυτήν την ερώτηση;» _1:06:18

¹³ Αθηνά Αθυνασίου, *Ζωή στο όριο*, ΕΚΚΡΕΜΕΣ 2007, σελ 116 - 119

¹⁴ Michel Foucault, *Ιστορία της σεξουαλικότητας, Ι. Η βούληση για γνώση*, Πλέθρον 2011, σελ 184

Βιβλιογραφία

Βιβλία

1. Αθανασίου Αθ., *Ζωή στο όριο*, ΕΚΚΡΕΜΕΣ, Αθήνα 2007
2. Αθανασίου Αθ., *Φεμινιστική θεωρία και πολιτισμική κριτική*, Νήσος, Αθήνα 2006
3. Βαρίκα Ελ., *Με διαφορετικό πρόσωπο*, Κατάρτι, Αθήνα 2000
4. Cameron Sam., *Space, Risk and Opportunity: The Evolution of Paid Sex Markets*, *Urban Studies*, Vol. 41, No. 9, 1643–1657, August 2004
5. Foucault Mi., *Ιστορία της σεξουαλικότητας*, τόμος Ι. *Η βούληση για γνώση*, Πλεθρον, Αθήνα 2011
6. Hubbard Ph., *Cleansing the Metropolis: Sex Work and the Politics of Zero Tolerance*, *Urban Studies*, Vol. 41, No. 9, 1687–1702, August 2004
7. Ρεντετζή Μαρ., *Ραδιούχα κορίτσια στο Η παραγωγή του κοινωνικού σώματος*, Κατάρτι και Δίμη φεμινιστικό περιοδικό, Αθήνα 2005

Ιστότοποι

1. <http://www.guardian.co.uk/society/2010/apr/05/sex-workers-bangladesh-steroid>
2. http://www.huffingtonpost.com/kisa-lala/interview-whoring-and-hus_b_1465709.html
3. <http://www.lasttapes.gr/old/item/47-πορνογραφια-και-φεμινισμος-η-κατασκευαζοντας-κοινωνικα-τη-σεξουαλικοτητα.html>
4. <http://www.motherjones.com/photoessays/2012/07/ghettos-desire/reynosa>
5. [file://localhost/C:/Users/Notebook/AppData/Local/Temp/Rar\\$EXa0.481/chapter1.html](file://localhost/C:/Users/Notebook/AppData/Local/Temp/Rar$EXa0.481/chapter1.html)